

İK V DEĞERLENDİRME NOTU

Daha Akıllı, Hızlı ve Sistemli Uyum: AB'nin
Yeni İklim Uyum Stratejisi

N. Melis BOSTANOĞLU
İK V Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

Daha Akıllı, Hızlı ve Sistemli Uyum: AB'nin Yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi

N. Melis BOSTANOĞLU, İKV Uzmanı

COVID-19 salgınında uygulanan kısıtlamalara rağmen atmosferdeki sera gazı emisyonu yoğunluğu dünyamız için büyük bir tehdit oluşturmaya devam ediyor. Öyle ki, Paris Anlaşması kapsamındaki niyet edilen koşulsuz ulusal katkı beyanları tam anlamıyla uygulansa bile yüzyılın sonunda bizi 3,2°C daha sıcak bir dünya bekliyor.

İklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmak için, başta AB olmak üzere, birçok küresel aktör net sıfır karbon ya da sera gazı emisyonu hedefleri ortaya koysa da, sanayi öncesi döneme kıyasla yaklaşık 1,2°C daha yüksek sıcaklıkların ölçüldüğü günümüzde, daha iddialı iklim değişikliğine uyum eylemlerinin uygulanması konusunda hızlı davranmak gerekiyor. Bu gereklilikten yola çıkarak Avrupa Komisyonu, 2050 yılında iklim değişikliğinin kaçınılmaz etkilerine tamamen uyum sağlayabilmiş iklim-dirençli bir toplum hâline gelmek için 24 Şubat 2021'de yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi'ni yayımladı. Bu strateji doğrultusunda Avrupa Komisyonu iklim değişikliği konusundaki bilgi boşluklarını doldurarak bilgi seviyesini artırmayı, iklim değişikliğine uyumu daha sistemli hâle getirmeyi, uyumu hızlandırmayı ve uluslararası ortaklarla iş birliğini artırmayı hedefliyor. Kimi çevreci gruplar tarafından yeterince iddialı bulunmayan bu stratejinin, birçok sektör ve AB'nin diğer Avrupa Yeşil Mutabakatı girişimleri ile sinerji içinde uygulanması bekleniyor.

İklim değişikliğinin yarattığı olumsuz etkiler her yıl daha da artıyor. 2020 yılında ortalama küresel sıcaklıklar, sanayi öncesi döneme kıyasla yaklaşık 1,2°C daha yüksek ölçüldü.¹ Diğer yandan, bunun 2024 yılına kadar geçici olarak 1,5°C'yi aşması küçük de olsa bir olasılık.² Bu korkutucu bir haber zira Paris Anlaşması'nın "küresel ortalama sıcaklık artışının sanayi öncesi döneme kıyasla 1,5°C'nin altında tutulmasına yönelik çabaların sürdürülmesi" amacının tehlike altında olduğunu gösteriyor. Ayrıca, COVID-19 salgınında uygulanan kısıtlamalardan dolayı sera gazı emisyonlarının azalmasına rağmen, Paris Anlaşması kapsamındaki niyet edilen koşulsuz ulusal katkı beyanları tam anlamıyla uygulanırsa bile yüzyılın sonunda bizi 3,2°C daha sıcak bir dünya bekliyor olacak.³

AB son zamanlarda iklim değişikliğinden fazlasıyla etkilenen küresel aktörlerden biri. Avrupa, 2020 yılında 2019 yılına kıyasla 0,4°C daha sıcak ölçülerek tarihe geçen en sıcak yıl oldu.⁴ Benzer şekilde, orman yangınlarından kuraklıklara, hortumlardan Orta ve Doğu Avrupa'da kabuk böceği istilalarına ve su kıtlığına birçok aşırı iklim olayına neden oldu. İklimle bağlı aşırı hava koşullarından kaynaklanan ekonomik kayıplar da paralel bir şekilde arttı ve AB'de bu kayıplar her yıl yaklaşık 12 milyar avronun üzerinde seyretti. Ayrıca en son tahminlere göre, 3°C'lik küresel ısınmanın Avrupa ekonomisine yılda 170 milyar avroya (GSYH'sinin %1,36'sı) mal olabileceği; sadece bununla kalmayıp sıcak hava dalgalarının binlerce can kaybına yol açacağı da öngörülüyor.

AB, en başta iklim değişikliği ile mücadele etmek ve iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamak amacıyla, Aralık 2019'da Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı ortaya koydu. Yeşil Mutabakat ile AB, Avrupa'nın 2050 yılında ilk iklim nötr kıta hâline gelmesini amaçlayarak 2030 iklim hedefinin de %40'tan %55'e yükseltilmesine ön ayak oldu. Bu hedeflerini de hukuken bağlayıcı hâle getirmek için ilk İklim Yasası'nı ortaya koydu. Bunun yanında, ilki 2013 yılında çıkan İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi'nin pozitif çıktılarından da yola çıkarak, 24 Şubat 2021'de daha iddialı eylemler içeren yeni versiyonunu yayımladı.⁵

AB'nin uzun vadeli vizyonu, 2050 yılında iklim değişikliğinin kaçınılmaz etkilerine tamamen uyum sağlayabilmiş iklim-dirençli bir toplum olmasını içeriyor. Avrupa İklim Yasası, iklim değişikliğine uyum konusunda artırılmış çaba ve politikalar arası uyum

¹ Dünya Meteoroloji Örgütü (2020), State of the Global Climate 2020 Provisional Report,

https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2020_wmo_provisional-report-state-climate_en.pdf

Erişim Tarihi: Nisan 2021

² A.G.E.

³ BM Çevre Programı (2020), Emissions Gap Report 2020, Nairobi, <https://www.unep.org/emissions-gap-report-2020> Erişim Tarihi: Nisan 2021

⁴ Copernicus İklim Değişikliği Servisi (2021), Copernicus: 2020 warmest year on record for Europe; globally, 2020 ties with 2016 for warmest year recorded, <https://climate.copernicus.eu/2020-warmest-year-record-europe-globally-2020-ties-2016-warmest-year-recorded> Erişim Tarihi: Nisan 2021

⁵ Avrupa Komisyonu (2021), Forging a climate-resilient Europe - the new EU Strategy on Adaptation to Climate Change, Brüksel, https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/adaptation/what/docs/eu_strategy_2021.pdf

Erişim Tarihi: Nisan 2021

konularında zaten bir temel oluşturuyordu. Yeni İklim Değişikliği Uyum Stratejisi, Biyoçeşitlilik, Renovasyon Dalgası, Çiftlikten Çatala, Döngüsel Ekonomi, Sıfır Kirlilik, Akıllı ve Sürdürülebilir Hareketlilik vb. birçok Avrupa Yeşil Mutabakatı girişimleri ile entegre edilmiş bir şekilde uygulanacak.

Yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi, Birliğin 2050 iklim-dayanıklılığı vizyonunu, iklim değişikliğine uyumu daha akıllı, sistemli, hızlı ve uluslararası eylemleri artırarak gerçekleştirmeyi amaçlıyor. Bu, politika döngüsü boyunca gelişmiş bilgi ve verileri; her düzeyde politika geliştirmeye ve iklim riski yönetimine desteği ve geniş kapsamlı hızlandırılmış uyum eylemini içeriyor.

Daha Akıllı Uyum: Bilgi Seviyesini Yükseltmek ve Belirsizlikleri Yönetmek

Son yıllardaki ilerlemelere rağmen, uyum konusundaki bilgi seviyesi hâlâ yeterli değil. İklimin ne kadar hızlı ve ne kadar değişeceğinden, doğal ve beşerî sistemleri nasıl etkileyeceğinden ve mevcut politikaların ve önlemlerin etkililiğinin belirsizliğinden yola çıkarak, ekonomik kayıplar başta olmak üzere, iklime ilişkin daha fazla veri toplanması gerekiyor. Bu durumdan yola çıkarak Komisyon, yeni adımlar atmayı planlıyor. Bu adımları atarken en büyük motivasyonu, birçok program ve girişim kapsamında iklimin etkileri ve dayanıklılık konularındaki bilgi eksiklerinin tamamlanmasına yardımcı olmak. Stratejide, bu programlardan bazıları Ufuk Avrupa, Dijital Avrupa, *Copernicus* ve *EMODNet* olarak sıralanıyor. Aynı zamanda, kamu ve özel sektörde karar alım sürecinde bu kararların iklim üzerindeki etkilerini göz ardı edilmemesi için verilerin toplanması kapsamlı ve uyumlu bir şekilde paylaşılması planlanıyor. Bunun da *Risk Data Hub* adlı bir girişim yoluyla gerçekleştirileceği belirtiliyor.

Strateji ayrıca modelleme, risk değerlendirme ve yönetim araçlarını iyileştirmeyi ve iklime ilişkin risk ve kayıp verilerini halkın erişimine açmayı amaçlıyor. Burada, Mekânsal Veri Altyapısının Kurulması Yönetmeliği (INSPIRE Directive) kapsamında çevresel bilgilere halkın erişiminin iklime bağlı riskler ve kayıplara ilişkin verileri de kapsayacak şekilde genişletilmesi devreye giriyor.

Başta *Climate-ADAPT* olarak bilinen Avrupa İklim Uyum Platformu olmak üzere, iklime ilişkin bilgilerin depolandığı platformların, uyum eylemlerine yönelik karar alma sürecindeki rolü yadsınamaz. Ancak bu gibi platformların kapasitelerinin, kullanıcı ve katkı sağlayıcılarının ve etkilerinin artırılması için daha fazla yatırım yapılması gerekiyor. Bu nedenle de Komisyon, çeşitli kaynaklardan bilgiler toplanarak bunların birleştirilmesi, denetleme ve raporlama mekanizmalarını da içerecek şekilde *Climate-ADAPT* platformunun güncellenmesini ve kapsamının genişletilmesini teklif ediyor.

Son olarak, iklime bağlı risklerin sağlık üzerindeki etkilerini daha iyi anlamak ve bu etkilere karşı daha iyi mücadele edebilmek amacıyla bir Avrupa iklim ve sağlık gözlemevi kurmak da planların arasında.

Daha Sistemli Uyum: Her Seviyede ve Sektörde Politika Gelişimini Desteklemek

İklim değişikliği, var olan her alana nüfuz ettiği için bu konudaki tedbirlerin de sistemli olarak alınması gerekiyor. Komisyon da bu nedenle iklim direncini kamu ve özel sektörün içerdiği ilgili her politika alanında aktif bir şekilde yaygın hâle getirmeyi amaçlıyor. Öyle ki, yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi, 2013 yılındaki stratejinin hedeflediği tarım, altyapı ve sigorta sektörlerinin ötesine geçerek hedef sektörlerin kapsamını artırıyor.

Komisyon, özellikle uyumlaştırılmış bir standartlar ve göstergeler çerçevesi kullanarak uyumu izlemeyi ve raporlamayı yaparken, Üye Devletler ile birlikte bölgesel ve sınır ötesi iş birliğini teşvik etmeyi ve ulusal uyum stratejilerine ilişkin kılavuzlar geliştirmeyi amaçlıyor. AB Dayanışma Fonu ve diğer AB fonları tarafından desteklenen afet sonrası acil operasyonlarda ve kurtarma operasyonlarında iş birliğini ve “eskisinden de daha iyi inşa etme” prensibini teşvik etmek de hedefleniyor.

Ayrıca, Avrupa Sosyal Fonu (ESF +), Erasmus+ ve Avrupa Dayanışma Programı aracılığıyla eğitim ve öğretimde makul ve adil iklim direnci için işçilerin becerilerini tazelemelerini ve yeniden vasıflandırılmalarını desteklemeyi hedefliyor. Aynı zamanda işçilerin iklimin etkilerinden daha iyi korunması için mevcut istihdam politikasının ve sosyal mevzuatın uygulanmasından emin olunması veya gerektiği takdirde yeni girişimlerin öne sürülmesi planlanıyor.

Komisyon ayrıca, iklime bağlı risklerin kamu maliyesine olan etkilerinin hesaplanarak bu risklerin azaltılması için ulusal mali çerçeveleri de iklim değişikliğine uyum politikalarına entegre etmeyi planlıyor. Bununla birlikte, karbon gidermek için doğaya dayalı çözümlerin mali açıdan değerlendirilmesine yönelik adım atmaya hedefliyor.

Ayrıca Komisyon, iklime bağlı risklerle başa çıkmak için mali araçların ve yenilikçi çözümlerin daha fazla kullanılmasını sağlamayı, bu nedenle sigortacılar, politikacılar ve diğer paydaşlar arasındaki diyalogu da geliştirmeyi amaçlıyor. Risk yönetimi için kullanılacak mali araçların saptanması ve en iyi uygulamalarının teşvik edilmesi de buna dâhil.

Stratejide ayrıca, yerel, bireysel ve adil dirençliliği teşvik etmek amacıyla belediye başkanları başta olmak üzere, birçok yerel makamla iş birliği yapmanın önemi vurgulanıyor. Bu yolda, AB Belediye Başkanları Sözleşmesi'nin (*EU Covenant of Mayors*) güçlendirilmesinin yerel ve bölgesel otoritelere yardımcı olacağı belirtiliyor. Bunu da AB Belediye Başkanları Sözleşmesi kapsamında bir mali destek aracı oluşturarak ve yerel uyumun planlanması ve uygulanmasına destek olarak gerçekleştirmeyi amaçlıyor.

Daha Hızlı Uyum: Geniş Kapsamlı Uyumun Hızını Artırmak

Uyumu sağlamanın önündeki en büyük engellerden biri eyleme dönüştürülebilir çözümlere erişimin olmamasından kaynaklanıyor. AB Çerçeve Programı ve İklim Bilgi ve Yenilik Topluluğu, hâlihazırda iklime uyum konusundaki yenilikleri destekliyor olsa da son dönemde yapılan analizler bunun yeterli olmadığını ve daha da hızlandırılması gerektiğini gösteriyor. Bundan yola çıkarak, “İklim Değişikliğine Uyum” ve diğer ilgili (toprak sağlığı, iklim nötr şehirler ve okyanuslar gibi konularda) Ufuk Avrupa Misyonları'nın uygulanması öngörülüyor.

Komisyon, karar vericiler ve uyum konusunda çalışan kişiler için acil müdahale çözümlerinin geliştirilmesini de desteklemeyi planlıyor. Bunu da *Copernicus* ve benzeri kaynaklardan aldığı veriler doğrultusunda, sahip olduğu kaynakları da düşünerek, finans sektörü, KOBİ'ler ve küçük çiftçiler için bir zaman çizelgesi hazırlayarak gerçekleştirecek. Bununla birlikte, Natura 2000 ağının ve iklim değişikliği rehberinin güncellenmesi ve yakında yayımlanması beklenen Orman Stratejisi kapsamında saptanacak olan biyoçeşitlilik dostu ağaçlandırma ve yeniden ağaçlandırma kılavuz ilkeleri ile uyumu entegre etmeyi amaçlıyor.

Ayrıca, buna tohumların üretimi ve pazarlanmasına ilişkin yasalar önermek de dâhil olmak üzere, uyum için genetik kaynakların potansiyelini korumaya yönelik desteğini güçlendirmek de hedefleniyor. İklim uyumuna ilişkin sürdürülebilir faaliyetlere yönelik AB taksonomisini daha fazla geliştirmek de teklif ediliyor.

Yine bu çerçevede, AB çapında iklim risk değerlendirmesi yapılması ve afet risk önleme ve yönetimi kapsamında iklimin özellikle göz önünde tutulması bekleniyor. Bu açıdan, ulusal, AB nezdinde (Birliğin Sivil Koruma Mekanizması kapsamında) ve uluslararası düzeyde (Afet Risk Azaltması için Sendai Çerçevesi kapsamında) daha yakın iş birlikleri yapılması büyük önem taşıyor.

Komisyon ayrıca, AB çapında iklime bağlı sağlık risklerine hazırlık ve müdahale konusunu özellikle Sağlık Tehditlerine İlişkin AB Çerçevesi ve Avrupa Sağlık Acil Durum Hazırlılık ve Müdahale Otoritesi (*European Health Emergency Preparedness and Responce Authority* - HERA) aracılığıyla ele almayı planlıyor.

İklime bağlı hastalıklara hazırlık ve bunlarla mücadele konusunda AB'nin ne durumda olduğunun ölçülmesi, standardizasyon kurumları ile iş birliği içinde iklime dayanıklı standartların geliştirilmesi ve kritik altyapı ve binaların inşa edilmesi ve yenilenmesinde iklim dayanıklılığının bir kriter hâle gelmesi de başlıca hedeflerden.

Günümüzde iklime bağlı ekonomik kayıpların ortalama %35'i sigortalanyorken, Avrupa'nın bazı bölgelerinde bu oran yalnızca %5 ya da daha düşük. Sigorta endüstrisi tarafından yayımlanan bir rapor gösteriyor ki, sigorta kapsamındaki %1'lik bir artış, iklimle ilgili afetlerin küresel maliyetini vergi mükellefleri veya hükümetler için %22

oranında düşürebilir.⁶ Bu nedenle Yenilenmiş bir Sürdürülebilir Finans Stratejisi bağlamında Komisyon, doğal afet sigortasının Üye Devletler'deki penetrasyon oranının incelenmesine yardımcı olmayı ve kılavuzlar yoluyla bunu teşvik etmeyi amaçlarken, Avrupa Sigorta ve Mesleki Emeklilik Kurumunu (*European Insurance and Occupational Pensions Authority - EOIPA*) ülke düzeyinde doğal afet gösterge panosu geliştirmeye davet ediyor. Yine EOIPA ile yakın iş birliğiyle risk yönetimi için mali araçların saptanması ve en iyi uygulamaların teşvik edilmesi; iklime bağlı risklerle başa çıkabilmek için mali araçların ve yenilikçi çözümlerin daha fazla kullanılması ve sigortacılar, politika yapıcılar ve diğer paydaşlar arasındaki diyalogun güçlendirilmesi de öncelikli amaçlardan bazıları.

Son olarak, su kullanımının hızla azaltılması gerekliliğinden yola çıkarak Komisyon, kuraklık yönetim planlarının daha geniş bir şekilde kullanılmasını, toprakların su tutma kapasitesini artırmaya yönelik tedbirleri ve suyun güvenli yeniden kullanımını teşvik ediyor. Bununla birlikte, sektörler ve sınırlar arası suyun iklime dirençli, sürdürülebilir kullanımı ve yönetimini sağlamak için su kaynağı tahsisatı ve su izinleri gibi birtakım mekanizmaların ve tematik planların koordinasyonunun sağlanması planlanıyor.

İklim Dirençliliği için Uluslararası Eylemi Artırmak

Uyum konusunda küresel hedefi belirleyen Paris Anlaşması, aynı zamanda "iklim değişikliğine uyumu" sürdürülebilir kalkınmaya önemli bir katkı olarak vurguluyor. Uyum, AB'nin ve Üye Devletlerin dış eylemlerinde uluslararası iş birliğinden göçe, tarımdan güvenliğe birçok alanda kesişim içinde olan bir unsur olarak kabul ediliyor. Özellikle de iklim değişikliğinin yalnızca kendi topraklarını etkileyen bir olgu olmamasından yola çıkarak AB, kendi üye ülkelerini kapsayan bir iş birliği öngörmekten öteye geçerek diğer uluslararası aktörlerle de iş birliği olanakları yaratmayı planlıyor. Başta Afrika, küçük ada devletleri ve en az gelişmiş ülkeler olmak üzere, uyum konusunda yerel, ulusal ve bölgesel yaklaşımları teşvik etmeyi hedefliyor. Bunun için de Komisyon öncelikle, ortak ülkelerin ulusal katkı beyanlarını ve ulusal uyum planlarını geliştirmeleri ve uygulamalarına yönelik desteklerini güçlendirmeyi amaçlıyor. Ayrıca uyum konusunda, başta AB'nin güney ve doğu komşu ülkeleri ve AB aday ülkeleri veya potansiyel aday ülkelerini içeren, ortak ülkelerdeki yerel otoritelere ve bölgesel programlar geliştirilmesine de destek vermeyi hedefliyor. AB, aynı zamanda, uluslararası ve bölgesel ortaklar ve ortak ülkelerle iklim değişikliğine uyum konusunda siyasi angajmanını da derinleştirmeyi amaçlıyor bu stratejiyle.

Diğer yandan Komisyon, dış eylem araçları yoluyla ve özel sektör yatırımlarından yararlanarak uyum için uluslararası iklim finansmanını artırmayı hedefliyor. Ayrıca, doğa temelli çözümler de dâhil olmak üzere, iklime dirençli yatırımı ve makroekonomik iklim direncini teşvik etmek için politika ve mali teşviklerin tasarlanmasında ortak

⁶ Edwards C. (2012), Lloyd's Global Underinsurance Report, Cebr, https://www.lloyds.com/~media/Files/News%20and%20Insight/360%20Risk%20Insight/Global_Underinsurance_Report_311012.pdf Erişim Tarihi: Nisan 2021

ülkeleri desteklemeyi de amaçlıyor. Dış yatırımları ve eylemlerinde de iklime dayanıklılığı ön plana çıkarmayı planlıyor.

Yeni İklim Uyum Stratejisine Yöneltilen Eleştiriler

Yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi, daha çok veri toplanarak bilgi boşluklarının doldurulması, risklerin hesaplanması, vatandaşların bu bilgiler ve riskler hakkında daha fazla bilgilendirilmesi ve uluslararası aktörlerle iş birliği için atılması hedeflenen adımların üzerine kurulmakta. Ancak stratejinin net ve bağlayıcı hedefler ve tarih çizelgesi ortaya koymaması, özellikle çevreci grupları hayal kırıklığına uğrattı. AP'nin de daha önce aldığı bu yöndeki kararı da Strateji hazırlanırken göze önüne alınmadı. Zira AP 17 Aralık 2020'de "İklim Değişikliğine Uyum: Yeni, Daha İddialı Bir AB Stratejisine İlişkin Tasarı" (*Adaptation to Climate Change: Blueprint for a new, more ambitious EU strategy*), AP tarafından onaylanmış ancak AB'nin yeni uyum stratejisinin bağlayıcı ve ölçülebilir hedefler içermesi gerektiği de AP kararının bir parçası olarak açıklanmıştı.⁷ Ayrıca, kararda uyum konusundaki başarısızlıklar sonucunda çıkan masraflardan "kirleten öder" prensibi doğrultusunda kirletenlerin sorumlu olması gerektiğini belirtilirken, AB'nin "iklim mültecileri"ne hazır olması gerektiğinin de altı çizilmişti.⁸ Ancak AP'nin bu görüşleri, Komisyonun 24 Şubat 2021'de yayımladığı stratejide yer almadı.

Avrupa Yeşil Mutabakatı'na ilişkin AP kararlarının diğer AB kurumları tarafından kabul görmemesi bununla da sınırlı değil. AP, Avrupa Yeşil Mutabakatı bileşenlerinde daha iddialı hedefler öngörürken, diğer Komisyon ve Konseyin bu hedeflerin gerçekçi olmadığı düşüncesiyle daha düşük hedeflere yöneldiğini defalarda gördük. AP, AB'nin 2030 yılında sera gazı emisyonu hedefinin İklim Yasası'na %60 olarak geçmesi yönünde bir müzakere pozisyonu alırken,⁹ Konseyin tarım ve ormancılıktaki karbon gidermeyi de içeren daha az iddialı "net %55" hedefinde ısrarcı olması buna en büyük örnek. Zaten İklim Yasası müzakerelerinin beşinci turunda AP ve Konseyin uzun süre bu konuda ortak bir karar alamaması ve kayda değer bir gelişme kaydedememesi bunun en önemli göstergesi.¹⁰ Ancak ABD Başkanı Joe Biden'ın Dünya Günü vesilesiyle 22-23 Nisan 2021 tarihlerinde gerçekleştirdiği İklim Liderler Zirvesi'nde İklim Yasası'nı tanıtmak isteyen bu kurumlar, Zirve'den bir gün önce, 21 Nisan 2021 tarihinde, %55 hedefinde uzlaşıya vardı. Ancak AP'nin endişelerinin de göz önüne alınmasıyla 1990 yılına kıyasla %55 net

⁷ AP (2020), Climate change adaptation: MEPs want the EU to be better prepared,

<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20201211IPR93634/climate-change-adaptation-meps-want-the-eu-to-be-better-prepared> Erişim Tarihi: Nisan 2021

⁸ A.G.E.

⁹ AP (2020), EU climate law: MEPs want to increase 2030 emissions reduction target to 60%,

<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20201002IPR88431/eu-climate-law-meps-want-to-increase-2030-emissions-reduction-target-to-60> Erişim Tarihi: Nisan 2021

¹⁰ Taylor K. (2021), Little progress made in fifth round of negotiations on EU climate law, Euractiv,

<https://www.euractiv.com/section/climate-environment/news/little-progress-made-in-fifth-round-of-negotiations-on-eu-climate-law/> Erişim Tarihi: Nisan 2021

sera gazı azaltımı taahhüdünde uzlaşılsa da, emisyon azaltımının ve gideriminin bu hedefe ne kadar katkıda bulunacağı konusuna açıklık getirmek ve 2021 yılına kadar daha iddialı bir arazi kullanım değişikliği ve ormancılık düzenlemesi ortaya koyarak karbon yutaklarının iyileştirilmesini sağlamak da uzlaşının bir parçası oldu.¹¹

Diğer yandan, stratejinin cinsiyet eşitsizlikleri ile nasıl mücadele edileceği ve en hassas topluluklara finansman sağlamanın önündeki engellerin nasıl aşılacağına ilişkin neler yapılacağı konularına açıklık getirmiyor oluşu ve azami çalışma saatleri oluşturulmasına yönelik hükümler içermemesi de eleştirilen noktalardan bazıları.¹²

Türkiye’de İklim Değişikliğine Uyum Politikaları

Akdeniz Havzası’nda yer alan ve iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek ülkelerden biri olan Türkiye’nin de iklim değişikliği ile mücadele ederken, aynı zamanda iklim değişikliğine uyum sağlamak için daha fazla eylem alması gerekiyor. Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün 2020 İklim Raporu’na göre,¹³ 2020 yılı sıcaklık ortalaması 1981-2010 normalinin 1,4°C üzerinde seyrederek 14,9°C olarak gerçekleşti. Sadece nisan ayında hava sıcaklıklar normaller civarındayken, en fazla sıcaklık anormalisi 3,4°C ile eylül ayında ve 3,2°C ile ekim ayında gerçekleşti.

Benzer bir şekilde, aşırı olay trendleri de son 20 yılda ciddi bir artış eğilimi gösterdi. 2020 yılı aynı zamanda 984 aşırı olay sayısı ile en yüksek seviyesine ulaştı.¹⁴ Kaydedilen aşırı olayların başında %30 ile şiddetli yağış ve sel gelirken, bunu %23 ile dolu, %7 ile yıldırım, %5 ile kar ve %2 ile heyelan ve don takip etti. Diğer yandan, %1 ve daha az oranlarda çığ, orman yangını, kum fırtınası, yüksek sıcaklık ve sis kaydedildi.

Temmuz 2017’de İstanbul’da gerçekleşen doğal afet, Türkiye’de iklim değişikliğine uyumun maddi ve manevi açıdan ne kadar önemli olduğu gözler önüne sermişti. Öyle ki, şiddetli yağmur, dolu ve güçlü rüzgârdan kaynaklanan doğal afet, ağaçların devirmesine ve caddelerde sel felaketine neden olarak yüz binlerce binaya ve araca zarar vermişti. Yaklaşık 1 milyar dolara mal olan bu doğal afet,¹⁵ afet sigortasının ne kadar önemli olduğunu da göstermişti.

¹¹ Avrupa Komisyonu (2021), Commission welcomes provisional agreement on the European Climate Law, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1828

¹² Taylor K. (2021), EU unveils data-driven climate adaptation strategy, drawing green criticism, Euractiv, <https://www.euractiv.com/section/climate-environment/news/eu-unveils-data-driven-climate-adaptation-strategy-without-mandatory-targets/> Erişim Tarihi: Nisan 2021

¹³ İklim ve Zirai Meteoroloji Dairesi Başkanlığı (2021), Türkiye 2020 Yılı İklim Değerlendirmesi, Ankara, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü, <https://mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2020-iklim-raporu.pdf> Erişim Tarihi: Nisan 2021

¹⁴ A.G.E.

¹⁵ CNN Türk (2017), İstanbul'da dolunun faturası 1 milyar TL'yi buldu, <https://www.cnnturk.com/otomobil/istanbulda-dolunun-faturasi-1-milyar-tlyi-buldu>

2011 yılında doğal afetler nedeniyle her yıl en fazla ekonomik kayıp yaşayacak sekizinci ülke Türkiye'ydı.¹⁶ Buna göre, Türkiye'nin GSYH'sine oranla yıllık kaybı %0,52'ydi. Benzer bir şekilde, Türkiye, doğal afetlere bağlı sigortaların kapsamı konusunda yetersiz kabul edilen 17 ülkeden biriydi. Öyle ki, ülkelerin doğal afetlere bağlı sigorta kapsamının ölçüldüğü 42 ülkeden oluşan bir listede, kendine 37'nci olarak yer bulmuştu.

Peki, Türkiye'nin iklim değişikliğine uyum sağlamak konusunda aldığı politik önlemler neler? Türkiye, 2011 ile 2023 yıllarını kapsayan İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı'nı yayımladı. Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı,¹⁷ beş önemli alana odaklanıyor. Bunlar:

- Su kaynakları yönetimi,
- Tarım ve gıda güvencesi,
- Ekosistem hizmetleri, biyolojik çeşitlilik ve ormancılık,
- Doğal afet risk yönetimi,
- İnsan sağlığıdır.

Su kaynakları yönetimi altında, iklim değişikliğinin etkilerine uyumun su kaynaklarının yönetimi politikalarına entegre edilmesi, bu konuda kapasitenin, kurumlararası iş birliği ve eş güdümün güçlendirilmesi, Ar-Ge ve bilimsel çalışmaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, su havzalarında su kaynaklarının bütüncül yönetimi vb. başlıca hedefler ortaya koyuluyor.

Tarım sektörü ve gıda güvencesi konusunda, uyumun tarım sektörü ve gıda güvencesi politikalarına entegre edilmesi, tarım üzerindeki iklim değişikliği etkilerinin saptanması ve uyumu sağlamak için Ar-Ge ve bilimsel çalışmaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, tarımsal su kullanımının sürdürülebilir bir şekilde planlanması, toprak ve tarımsal biyolojik çeşitliliğin korunması ve bu konularda kurumsal kapasite ve kurumsal iş birliğinin geliştirilmesi amaçlandı.

Ekosistem hizmetleri, biyolojik çeşitlilik ve ormancılık konusundaki öncelikli hedefler, iklim değişikliğinin biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerindeki etkilerinin saptanması ve izlenmesi ve iklime uyumun yine biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri ve ormancılık politikalarına entegre edilmesiydi.

İklim değişikliğine bağlı doğal afetlerin yönetimi için tehdit ve risklerin belirlenmesi ve bu afetlerde müdahale mekanizmalarının güçlendirilmesi de doğal afet risk yönetimi konusunda alınan hedeflerdi.

¹⁶ Edwards C. (2012), Lloyd's Global Underinsurance Report, Cebr,

https://www.lloyds.com/~media/Files/News%20and%20Insight/360%20Risk%20Insight/Global_Underinsurance_Report_311012.pdf Erişim Tarihi: Nisan 2021

¹⁷ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2012), İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı,

https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/edirdosya/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf Erişim Tarihi: Nisan 2021

Son olarak, iklim değişikliğinin insan sağlığı üzerinde mevcut ve gelecekteki etkilerinin ve risklerin belirlenmesi ve ulusal sağlık sisteminde iklim değişikliği kaynaklı riskler ile mücadele kapasitesinin geliştirilmesi hedeflenmişti.

Aynı şekilde, eğitim, bilinçlendirme ve kapasite geliştirme, Ar-Ge, veri ve bilgi sistemleri, finansman ve ekonomik araçlar, yönetim, koordinasyon, izleme ve değerlendirme ile toplumsal cinsiyet eşitliği de iklim değişikliğine uyum bağlamında yatay kesen ortak konular olarak belirlendi.

Diğer yandan, On Birinci Kalkınma Planı, Türkiye'nin "gelişmekte olan ülke konumuna paralel şekilde emisyon azaltımı ve iklim değişikliğine uyum çabalarını sürdürmekte" olduğunu ve "kapasitesini artırmaya yönelik ulusal ve bölgesel uyum stratejilerini içeren planlama, uygulama ve kapasite geliştirme çalışmaları yürütüleceğini" ortaya koyuyor.¹⁸ Kalkınma planı çerçevesinde şehirleşme, tarım ve gıda güvencesi, konut ve afet yönetimi gibi konularda iklim değişikliğinin etkilerine uyum ve iklim değişikliğine dirençli politikalar öngörülüyor.

Bir Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planı da bulunan Türkiye, iklim değişikliğine uyumun sağlanması ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla bölge ve şehir ölçeğinde çözüm önerileri oluşturmak için bölgesel iklim değişikliği eylem planları da ortaya koymaya karar verdi. İlk bölgesel iklim değişikliği eylem planı olarak 15 maddelik Karadeniz Bölgesi için hazırlandı ve 12 Temmuz 2019'da kamuoyuyla paylaşıldı.

AB Katılım Müzakereleri Doğrultusunda Türkiye'nin İklim Uyum Karnesi

evre faslı, Aralık 2009 tarihinde müzakerelere açılmıştı. 2020 Türkiye Raporu'na göre,¹⁹ Türkiye evre faslında kısmen hazırlıklıydı ve son bir yılda biraz ilerleme kaydetmişti. Ancak, rapor döneminde Türkiye iklim değişikliği konusunda bir gelişme kaydetmedi. Rapor, Türkiye'nin ulusal iklim değişikliği stratejilerinin ve eylem planlarının yeterli olmadığını belirtirken, bu stratejilerin AB'nin 2030 İklim ve Enerji Politikaları erevesi ile uyumlu olmadığını ve iklim eyleminin diğer sektör politikalarına entegrasyonunun hâlâ zayıf olduğunu gözler önüne seriyor. Rapor ayrıca Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı onaylamadığını not ediyor.

evre ve şehircilik Bakanlığının 17 şubat 2021 tarihinde kamuoyuyla paylaştığı 14 maddelik "İklim Değişikliğiyle Mücadele Bildirisi",²⁰ Türkiye'nin ilk İklim Kanunu'na ve 2050 iklim hedeflerine ilişkin bazı hedefler ortaya koydu. Buna göre, İklim Kanunu'nun

¹⁸ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019), On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf> Erişim Tarihi: Nisan 2021

¹⁹ Avrupa Komisyonu (2020), Turkey 2020 Report, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/turkey_report_2020.pdf Erişim Tarihi: Nisan 2021

²⁰ evre ve şehircilik Bakanlığı (2021), İklim Değişikliğiyle Mücadele Bildirisi, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/turkce/faaliyetler/-kl-mdeg--s--kl-g--20210217102133.pdf> Erişim Tarihi: Nisan 2021

hazırlanması için temel ilke, sorumluluk ve eylemlerden oluşan kapsamlı bir “İklim Değişikliğiyle Mücadele Raporu”nun TBMM’ye sunulması, 2050 Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planı’nın uygulamaya koyulması ve Bölgesel İklim Değişikliği Planları ile yedi coğrafi bölgenin iklim değişikliğine uyumlu hâle getirilmesi amaçlanıyor. Benzer bir şekilde, iklim değişikliğinden en olumsuz etkilenecek sektörler olan tarım, hayvancılık, turizm, yenilenebilir enerji ve sanayi alanlarındaki yatırımların en verimli şekilde yönlendirilmesi ve mekânsal strateji planı ortaya koyulması da hedefleniyor. Bu bildiriye ayrıca paydaşların ve kurumların erişebileceği Ulusal İklim Değişikliği Platformu’nun ve bilimsel araştırmaların yapılacağı, politikaların belirleneceği ve takip edileceği Ulusal İklim Değişikliği Araştırma Merkezi’nin kurulacağı açıklanıyor.

Ancak Türkiye, AB’nin yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi’nin önceliklendirdiği bazı konular ve mevzuatlarda, 2020 Türkiye Raporu’nda da görüldüğü gibi, henüz adım atmadı. Bunlardan ilki, iklim değişikliğine uyum sağlama yolunda bilgi seviyesini yükseltmek ve belirsizlikleri yönetmek konusunda ele alınabilir. Türkiye’de iklim değişikliğine yönelik verilerin, özellikle de sektörel bazda, hâlihazırda kamuoyuyla yeteri kadar paylaşıldığı söylenemez. Akdeniz Havzası’nda konumlanan Türkiye, şüphesiz ki iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek ülkelerden biri. Bununla birlikte, iklime bağlı afetler nedeniyle her yıl kayda değer bir oranda can ve mal kaybına da uğramakta. İklim değişikliğine uyum sağlarken iklime bağlı afetlerden kaynaklanan ekonomik kayıpları hesaplamak ve bu kayıpların önüne geçmek için AB gibi Türkiye’nin de daha fazla veri toplaması, modelleme yapması, risk değerlendirmelerinde bulunması ve yönetim araçlarını iyileştirmesi gerekiyor. Özellikle demir, çelik, kimyasallar, arıtma ve çimento gibi enerji yoğun sanayilerin yanı sıra, atmosferdeki sera gazı emisyonlara önemli oranda katkıda bulunan ulaştırma sektöründe karbonsuzlaşmaya yönelik daha fazla veri toplamak ve bu verileri kamuoyuyla da paylaşmak büyük önem arz ediyor.

AB’nin yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi, INSPIRE Yönergesi kapsamında çevresel bilgilere halkın erişiminin iklime bağlı riskler ve kayıplara ilişkin verileri de kapsayacak şekilde genişletilmesini öngörüyor. Ancak yine 2020 Türkiye Raporu’na bakıldığında, Türkiye’nin henüz ilgili yönergenin uygulanması konusunda erken bir aşamada olduğu görülüyor.²¹

Aynı şekilde, Türkiye, iklime bağlı sağlık risklerinden fazlasıyla etkilenmeye açık bir ülke olarak, bu riskleri daha iyi anlamak ve bunlara karşı daha iyi mücadele edebilmek için AB’de yapılması amaçlandığı gibi Türkiye’nin de sağlık sektörünü iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini göz önünde bulundurarak modernize etmesi de önem arz ediyor.

Diğer yandan, Türkiye’nin uyum stratejisinin kapsamını turizm, sigortacılık, enerji gibi birçok ekonomik sektörü içerecek şekilde genişletmesi gerekiyor. Ayrıca iklim

²¹ Avrupa Komisyonu (2020), Turkey 2020 Report, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/turkey_report_2020.pdf Erişim Tarihi: Nisan 2021

değişikliğinin kamu maliyesi üzerinde yarattığı risklerin hesaplanması ve azaltılması için ulusal mali çerçevelerini de iklim değişikliğine uyum politikalarına entegre etmeli.

İklim değişikliğine uyum konusunda merkezi otoritenin yanı sıra yerel otoritelere de çok önemli görevler düşüyor zira yerel otoriteler daha sınırlı bir nüfusa ve coğrafyaya karşı sorumlu olduklarından daha hızlı ve daha bilinçli bir şekilde hareket edebilirler. TÜİK verilerine göre, Türkiye’de 2018 yılında il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı %92,3’tü.²² Türkiye’de bulunan 30 büyükşehir belediyesi, yaklaşık 82 milyonluk Türkiye nüfusunun 63 milyonunu (yaklaşık %77) oluşturuyor. Bu durumda, iklim değişikliğiyle uyum konusunda merkezi otorite ile yerel belediyelerin iş birliği yapması büyük önem taşıyor. Bu nedenle, yapılacak yeni bir iklim uyum stratejisiyle merkezi ve yerel otoriteler arasında daha güçlü bir iş birliği öngörülebilir.

Türkiye’nin iklim değişikliğini afet risk önleme ve yönetimi kapsamında AB nezdinde (Birliğin Sivil Koruma Mekanizması kapsamında) ve uluslararası alanda (Afet Risk Azaltması için Sendai Çerçevesi kapsamında) daha yakın iş birlikleri yapması önem taşıyor. Türkiye, özellikle de COVID-19 ile mücadele konusunda Sivil Koruma Mekanizması aracılığıyla AB ile iş birliği içine girmişti. Benzer bir şekilde, iklim değişikliği ile mücadele konusunda da iş birliğine girmek mümkün.

Türkiye’nin AB’nin diğer programlarına katılarak bu programlara katkıda bulunması da çok önemli. Ufuk Avrupa programıyla iklim değişikliğine uyumla ilgili misyonlarda AB ülkeleriyle çalışıp inovasyonun geliştirilmesi de buna dâhil. Diğer yandan, 2021-2017 yıllarında Çevre ve İklim Eylemi Programı’na katılma niyetinin de AB’ye iletilmesi olumlu bir gelişme.

AB’nin yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi’nde “Natura 2000 ağının ve iklim değişikliği rehberinin güncellenmesi”nden bahsedilirken,²³ 2020 Türkiye Raporu’na göre Türkiye’de gelecekteki Natura 2000 alanlarının yönetilmesine yönelik kurumsal çerçevenin etkinleştirilmesi, yeterli kaynağın sağlanması ve potansiyel Natura 2000 alanlarında hidroelektrik ve madencilik gibi alanlara yapılan yatırımların AB çevre mevzuatına uyum sağlaması gerekliliği devam ediyor.²⁴

AB ile benzer şekilde iklime dayanıklı standartların geliştirilmesi ve kritik altyapı ve binaların inşa edilmesi ve yenilenmesinde iklim dayanıklılığının bir kriter hâle gelmesi de çok kritik.

²² TÜİK (2020), İkamet edilen il ve doğum yeri durumuna göre nüfus, 2014-2019,

https://data.tuik.gov.tr/Bulten/DownloadIstatistikselTablo?p=c2gvZ/oaYaR/CtNzQR4mJzSixGNTCgv2nkNpOCG_uq1bxKRDzfsrRwE4U2tv0KJK1 Erişim Tarihi: Nisan 2021

²³ Avrupa Komisyonu (2021), Forging a climate-resilient Europe - the new EU Strategy on Adaptation to Climate Change, Brüksel, https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/adaptation/what/docs/eu_strategy_2021.pdf Erişim Tarihi: Nisan 2021

²⁴ Avrupa Komisyonu (2020), Turkey 2020 Report, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/turkey_report_2020.pdf Erişim Tarihi: Nisan 2021

Sonuç

İklim değişikliğine uyumun daha fazla veriyle, daha sistemli ve daha hızlı bir şekilde AB içindeki ve dışındaki aktörlerle daha yakın iş birlikleriyle ele alınmasını amaçlayan yeni AB İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi, bazı çevreci gruplar tarafından yeterince “bağlayıcı ve ölçülebilir hedefler içermemesi” nedeniyle eleştirilse de, bir önceki uyum stratejisinin kapsamından öteye geçerek daha fazla sektörü ve AB düzenlemelerini kapsamayı ve iş birliği olanaklarını artırmayı öngörüyor.

Yeni İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi, en son 10 Haziran 2021’de AB Konseyi tarafından da onaylandı.²⁵ Konsey, Strateji’nin en önemli odak noktası olan iklimin etkilerine ve uyuma ilişkin bilgilere erişimin ve bilgi alış verişinin iyileştirilmesi için verilerin daha iyi toplanması ve paylaşılması ve Climate-ADAPT platformunun iyileştirilmesini desteklediğini açıkladı. Bununla birlikte Konsey, stratejide de belirtildiği üzere Paris Anlaşması doğrultusunda iklim değişikliğine uyum konusunda uluslararası eylemlerin artırılması hedefinin önemine vurguda bulundu.

Diğer yandan, Türkiye’nin de katılım müzakereleri ve son dönemde Pozitif Gündem kapsamında, AB iklim politikalarına uyum sağlamak için daha fazla adım atması gerekiyor. Türkiye, şu an Eritre, Irak, İran, Libya ve Yemen ile birlikte, Paris Anlaşması’nı onaylamayan altı ülkeden biri.²⁶ Ancak, iç savaş halindeki Libya’da bile Paris Anlaşması’na katılmak için gerekli sürecin başlatıldığı²⁷ düşünülecek olursa, Türkiye’nin de acilen bu anlaşmayı onaylaması gerekliliği göze çarpıyor. Paris Anlaşması’nın onaylanması ve iklim değişikliği konusunda daha fazla adım atılması gereklilikleri zaten Komisyonun Türkiye Raporları’nda her sene belirtiliyor. Bununla birlikte, Türkiye’nin, 2030 ve 2050 yılları için ortaya koyduğu iklim değişikliğiyle mücadele ve iklim değişikliğine uyum konularındaki stratejileri ve eylem planlarını daha iddialı bir hâle gelecek şekilde güncellemesi ve daha sıkı uygulaması da iyi bir başlangıç olabilir.

²⁵ AB Konseyi(2021), Council endorses new EU strategy on adaptation to climate change, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/06/10/council-endorses-new-eu-strategy-on-adaptation-to-climate-change/?utm_source=dsms-auto&utm_medium=email&utm_campaign=Council+endorses+new+EU+strategy+on+adaptation+to+climate+change

²⁶ UN Treaty Collection, Status of Treaties – Paris Agreement, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=_en

²⁷ Yeşil Ekonomi(2021), Libya Hükümeti Paris Anlaşması’nı onaylama sürecini başlattı, https://yesilekonomi.com/libya-hukumeti-paris-anlasmagini-onaylama-surecini-baslatti/?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=atmosferdeki_karbondioksit_yogunlugunda_yeni_zirve_guenluek_buelten&utm_term=2021-06-08